

Rekomenduojamos riziką mažinančios kontrolės priemonės

1. PAREIŠKĖJŲ ATRANKA		
Svarbiausios kontrolės priemonės		
<ul style="list-style-type: none"> • antrinė komisija galėtų peržiūrėti vertinimo komisijos priimtus atskirus sprendimus arba sprendimų imtį; • tinkami mokymai etikos ir sąžiningumo temomis, prireikus įtraukiant klausimus, susijusius su asmenine atsakomybe; • duomenų gavybos priemonių, tokių kaip ARACHNE, naudojimas; • reguliarius nepriklausomas auditas (pvz., vidaus auditas arba AI atliekamas auditas); • galėtų būti nustatytas informavimo apie įtariamą sukčiavimą mechanizmas. 		
Specifinė sukčiavimo rizika	Kontrolės apibūdinimas	Rekomenduojamos riziką mažinančios kontrolės priemonės
Vertinimo komisijos narių interesų konfliktai	Pareiškėjų atranka <ul style="list-style-type: none"> • skelbiami visi kvietimai teikti paraiškas; • visos paraiškos registruojamos; • visos paraiškos vertinamos pagal taikytinus kriterijus; 	<ul style="list-style-type: none"> • vertinimo komisija sudaroma iš kelių vyresniosios vadovybės darbuotojų, kurie gali būti keičiami rotacijos principu, kiekvienos vertinimo komisijos narius atrenkant iš dalies atsitiktine tvarka; • Interesų konfliktų politika, numatant metinį interesų deklaravimą ir registravimą.
Melagingos pareiškėjų deklaracijos	<ul style="list-style-type: none"> • apie visus sprendimus dėl paraiškų priėmimo arba atmetimo pranešama pareiškėjams. 	<ul style="list-style-type: none"> • patvirtinamųjų dokumentų sutikrinimas su nepriklausomais įrodymų šaltiniais; • pasinaudojimas jau turimomis žiniomis apie paramos gavėją, kad būtų galima priimti informacija pagrįstą sprendimą dėl pateiktų deklaracijų ir informacijos teisingumo.
Dvigubas finansavimas	Audito seka <ul style="list-style-type: none"> • turi būti nustatytos dokumentų, kurių reikia tinkamai audito sekai užtikrinti, saugojimo procedūros. Apskaitos, stebėsenos ir finansinių ataskaitų teikimo sistemos <ul style="list-style-type: none"> • Kompiuterinė sistema, kurią naudojant galima teikti patikimą ir svarbią informaciją, veikia tinkamai. 	<ul style="list-style-type: none"> • sutikrinimas su nacionalinėmis ES lėšas administruojančiomis institucijoms bei kitomis susijusiomis valstybėmis narėmis, kai tai įmanoma ir kai rizika vertinama kaip reikšminga ir tikėtina.

Rekomenduojamos riziką mažinančios kontrolės priemonės

2. VEIKSMŲ VYKDYMAS IR PATIKRA		
Svarbiausios kontrolės priemonės		
<ul style="list-style-type: none"> • reikalavimas paramos gavėjams nustatyti interesų konfliktų politiką, numatant metinį interesų deklaravimą ir registravimą; • paramos gavėjų mokymai sukčiavimo atvejų nustatymo tematika; • duomenų gavybos priemonių, tokių kaip ARACHNE, naudojimas; • galėtų būti nustatytas informavimo apie įtariamą sukčiavimą mechanizmas; • veiksmingi valdymo patikrinimai; • paramos gavėjų atitiktis nacionaliniams reikalavimams dėl nepriklausomo projektų išlaidų audito. 		
Specifinė sukčiavimo rizika	Kontrolės apibūdinimas	Rekomenduojamos riziką mažinančios kontrolės priemonės
Suskaidytieji pirkimai	Gairės paramos gavėjams <ul style="list-style-type: none"> • veiksmingas paramos gavėjų informavimas apie jų teises ir pareigas, ypač apie programai nustatytas tinkamumo finansuoti taisykles, taikomas Bendrijos tinkamumo finansuoti taisykles, specialias sąlygas, taikomas produktams, kurie bus tiekiami, arba paslaugoms, kurios bus teikiamos įgyvendinant veiksma, finansavimo planą, vykdymo terminą, reikalavimus dėl atskiros apskaitos arba tinkamų apskaitos kodų, informaciją, kurią reikia saugoti ir teikti; • programai nustatytos aiškios ir vienareikšmės nacionalinės tinkamumo finansuoti taisyklės; • nustatyta strategija, skirta užtikrinti, kad paramos gavėjai galėtų gauti reikalingą informaciją ir tinkamas konsultacijas. 	<ul style="list-style-type: none"> • prieš įgyvendindama programas pagal sutartis, kurių vertė tik šiek tiek mažesnė už ribines vertes, VI prirėikus peržiūri paramos gavėjų siūlomų sutarčių sąrašą.
Nepagrįstas sutarties sudarymas tik su vienu tiekėju, siekiant išvengti konkurso		<ul style="list-style-type: none"> • VI patikrina atvejų, kai paramos gavėjai sudaro sutartis tik su vienu tiekėju, imtį; • VI iš anksto patvirtina visas sutartis, sudaromas tik su vienu tiekėju.
Pageidaujamiems tiekėjams konkursas nerengiamas		<ul style="list-style-type: none"> • prieš apmokėdama sąskaitas, VI patikrina didelės vertės sutarčių imtį, kad įsitikintų, jog buvo surengtas konkursas.
Esamų sutarčių pratęsimas, siekiant išvengti naujo konkurso		<ul style="list-style-type: none"> • sutarčių pakeitimams, kuriais, viršijant svarbią iš anksto nustatytą ribinę vertę, pratęsimas pradinis susitarimas, turi būti gautas išankstinis VI pritarimas.
Sutarties specifikacijos parengtos taip, kad jos būtų palankios kai kuriems konkurso dalyviams		<ul style="list-style-type: none"> • VI reikalauja, kad paramos gavėjai turėtų kitą antrinę struktūrą nei, pvz., pirkimų skyrius, kad būtų galima patikrinti, ar konkurso specifikacijos nėra pernelyg ribojančios. VI, peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė.
Pasiūlymų duomenų nutekėjimas		<ul style="list-style-type: none"> • VI reikalauja, kad paramos gavėjai turėtų antrinį mechanizmą, kurį taikant būtų atliekama konkursą laimėjusių pasiūlymų imties peržiūra norint nustatyti, ar nėra požymių, kad informacija apie pasiūlymus buvo žinoma iš anksto. VI, peržiūri, ar paramos gavėjų

Rekomenduojamos riziką mažinančios kontrolės priemonės

	<p>Valdymo patikrinimai</p> <ul style="list-style-type: none"> nustatytos rašytinės procedūros ir išsamūs patikros lapai valdymo patikrinimams atlikti; valdymo patikrinimai turi būti užbaigti prieš tvirtinimą; visoms paraiškoms dėl išlaidų atlyginimo taikoma administracinė patikra, įskaitant reikalavimo ir patvirtinamųjų dokumentų patikrinimą; 	<p>imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė.</p> <ul style="list-style-type: none"> VI reikalauja užtikrinti didelį skaidrumą sudarant sutartis, pvz., reikalauja, kad būtų skelbiama visa viešo pobūdžio informacija apie sutartis. VI, peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė. VI atlieka konkursą laimėjusių pasiūlymų imties peržiūrą, juos palygindama su kitais pasiūlymais, kad nustatytų, ar nėra požymių, kad informacija apie pasiūlymus buvo žinoma iš anksto.
Nuslėptas interesų konfliktas		<ul style="list-style-type: none"> Interesų konfliktų politika, numatant metinį interesų deklaravimą ir registravimą.
Kyšiai ir dėkingumo mokesčiai	<ul style="list-style-type: none"> patikros vietoje atliekamos projektui gerokai įsibėgėjus; saugomi atliktų darbų, gautų rezultatų, ir išvadų įgyvendinimo įrodymai; imtys sudaromos remiantis tinkamu rizikos įvertinimu; nustatytos procedūros, kuriomis užtikrinama, kad tvirtinančioji institucija gaus visą reikalingą informaciją. <p>Audito seka</p> <ul style="list-style-type: none"> VI turi saugoti apskaitos įrašus, kuriuose pateikiama išsami informacija apie faktines paramos gavėjo išlaidas, patirtas vykdant kiekvieną bendrai finansuojamą veiksmą; veiksmo techninės specifikacijos ir finansinis planas, pažangos ir stebėsenos ataskaitos, dokumentai, susiję su paraiška, konkursų ir sutarčių sudarymo procedūromis, taip pat bendrai finansuojamų produktų ir paslaugų tikrinimo ataskaitos turėtų būti saugomos atitinkamu vadovybės lygmeniu; VI turi patikrinti, ar paramos gavėjai turi atskirą apskaitos sistemą, ar atskirą apskaitos kodą visiems sandoriams; 	<ul style="list-style-type: none"> VI reikalauja, kad paramos gavėjai taikytų griežtas pasiūlymų teikimo procedūras kontrolės priemones, pvz., priemones, kuriomis užtikrinama, kad laikomasi teikimo terminų. VI, peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė. VI reikalauja, kad paramos gavėjai patikrintų visas sudaromas sutartis taikydami antrinį mechanizmą, siekiant nustatyti, ar nėra požymių, kad konkursą laimėjęs pasiūlymas buvo labai panašus į antrą pagal mažiausią kainą pasiūlymą, ar nelaimėjo vėliausiai pateikti pasiūlymai ir (arba) ar nėra įrodymų, kad konkursą laimėjęs dalyvis privačiai bendravo su sutartis sudarančiais darbuotojais. VI, peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė. VI peržiūri konkursą laimėjusių pasiūlymų imtį, siekdama nustatyti, ar nėra požymių, kad konkursą laimėjęs pasiūlymas buvo labai panašus į antrą pagal mažiausią kainą pasiūlymą, ar nelaimėjo vėliausiai pateikti pasiūlymai ir (arba) ar nėra įrodymų, kad konkursą laimėjęs dalyvis privačiai bendravo su sutartis sudarančiais darbuotojais, ir ar nėra sukčiavimo požymių.
Viešojo pirkimo dalyvių neteisėtas susitarimas		<ul style="list-style-type: none"> VI reikalauja, kad paramos gavėjai įdiegtų kontrolės priemones, kuriomis būtų galima nustatyti nuolat teikiamų didelės kainos ar neįprastų pasiūlymų duomenis (pvz., pasitelkdami rinką išmanančius pasiūlymų vertintojus) arba neįprastus trečiųjų šalių tarpusavio santykius (pvz., sutarčių rotaciją). VI, peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė. VI reikalauja, kad paramos gavėjai atliktų lyginamąją standartinių prekių ir paslaugų kainų analizę. VI, peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė.
Manipuliacijos pasiūlymais	<ul style="list-style-type: none"> turi būti nustatytos dokumentų, kurių reikia 	<ul style="list-style-type: none"> VI reikalauja, kad paramos gavėjai savo konkurso procedūroje

Rekomenduojamos riziką mažinančios kontrolės priemonės

	tinkamai audito sekai užtikrinti, saugojimo procedūros.	numatytų skaidrią pasiūlymų vokų atplėšimo procedūrą ir tinkamas apsaugos priemonės neatplėštiems konkursinių pasiūlymų vokams. VI, peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė.
Nepagrįstos kainos	Apskaitos, stebėsenos ir finansinių ataskaitų teikimo sistemos Kompiuterinė sistema, kurią naudojant galima teikti patikimą ir svarbią informaciją, veikia tinkamai.	<ul style="list-style-type: none"> VI reikalauja, kad paramos gavėjai įdiegtų kontrolės priemones, kuriomis, remiantis kitais nepriklausomais šaltiniais, būtų galima pagrįsti trečiųjų šalių nurodytas kainas. VI, peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė. VI reikalauja, kad paramos gavėjai reguliariai perkamoms prekėms taikytų fiksuotuosius vieneto įkainius.
Fiktyvus paslaugų teikėjas		<ul style="list-style-type: none"> VI reikalauja, kad paramos gavėjai tikrintų bendrąją informaciją apie visas trečiąsias šalis. Tai gali būti bendros interneto svetainių, įmonių buvimo vietos, kontaktinės informacijos ir kitokios patikros. VI, peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė.
Vienas rangovas du kartus reikalauja padengti sąnaudas		<ul style="list-style-type: none"> VI reikalauja, kad paramos gavėjai sąnaudų pagrindimo tikslais peržiūrėtų veiklos ataskaitas ir sutarties vykdymo produktus (pvz., darbuotojų vardus ir pavardes) ir kad jiems pagal sutartį būtų leidžiama reikalauti pateikti papildomų patvirtinamųjų įrodymų (pvz., laiko apskaitos sistemas). VI, peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė.
Produktų pakeitimas kitais		<ul style="list-style-type: none"> VI reikalauja, kad paramos gavėjai, pasitelkę atitinkamus specialistus, peržiūrėtų perkamus produktus ir (arba) paslaugas, juos palygindami su konkurso specifikacijomis. VI, peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė. VI patikrina veiklos ataskaitų ir konkrečių įsigytų produktų ir (arba) paslaugų imtį, juos palygindama su konkurso specifikacijomis.
Nepristatomi produktai arba neatliekami darbai, kaip numatyta dotacijos sutartyje.		<ul style="list-style-type: none"> VI reikalauja, kad paramos gavėjai reikalautų įvykdžius sutartį pateikti darbų sertifikatus arba kitokius nepriklausomos trečiosios šalies išduotus patikros sertifikatus. VI, peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė. VI patikrina darbų sertifikatų ar kitokių patikros sertifikatų imtį.
Klaidingų, padidintų sąskaitų pateikimas arba pakartotinis tos pačios sąskaitos pateikimas		<ul style="list-style-type: none"> VI reikalauja, kad paramos gavėjai peržiūrėtų, ar nebuvo pakartotinai pateikta ta pati sąskaita (t.y. ar nėra kelių sąskaitų su tokiais pat sumomis, sąskaitų numeriais ir t.t.) ir ar nebuvo pateikta suklastotų sąskaitų. VI, peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė. VI reikalauja, kad paramos gavėjai galutinę produktų ir (arba)

Rekomenduojamos riziką mažinančios kontrolės priemonės

		<p>paslaugų kainą palygintų su biudžetu ir panašioms sutartims būdingomis kainomis. VI, peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė.</p> <ul style="list-style-type: none">• VI peržiūri projektų produktų imtį ir palygina juos su išlaidomis, ieškodama galimų įrodymų, kad darbas nebuvo atliktas arba kad būtinosios išlaidos buvo patirtos.
--	--	---

Rekomenduojamos riziką mažinančios kontrolės priemonės

2. VEIKSMŲ VYKDYMAS IR PATIKRA		
Svarbiausios kontrolės priemonės		
<ul style="list-style-type: none"> • galėtų būti nustatytas informavimo apie įtariamą sukčiavimą mechanizmas; • duomenų gavybos priemonių, tokių kaip ARACHNE, naudojimas; • veiksmingi valdymo patikrinimai; • paramos gavėjų atitiktis nacionaliniams reikalavimams dėl nepriklausomo projektų išlaidų audito. 		
Specifinė sukčiavimo rizika	Kontrolės apibūdinimas	Rekomenduojamos riziką mažinančios kontrolės priemonės (ar konkretūs patikrinimai, įtrauktini į valdymo patikrinimus)
Reikalaujama apmokėti netinkamos kvalifikacijos darbuotojų išlaidas	Gairės paramos gavėjams <ul style="list-style-type: none"> • veiksmingas paramos gavėjų informavimas apie jų teises ir pareigas, ypač apie programai nustatytas tinkamumo finansuoti taisykles, taikomas Bendrijos tinkamumo finansuoti taisykles, specialias sąlygas, taikomas produktams, kurie bus tiekiami, arba paslaugoms, kurios bus teikiamos įgyvendinant veiksmą, finansavimo planą, vykdymo terminą, reikalavimus dėl atskiros apskaitos arba tinkamų apskaitos kodų, informaciją, kurią reikia saugoti ir teikti; • programai nustatytos aiškios ir vienareikšmės nacionalinės tinkamumo finansuoti taisyklės; • nustatyta strategija, skirta užtikrinti, kad paramos gavėjai galėtų gauti reikalingą informaciją ir tinkamas konsultacijas. 	<ul style="list-style-type: none"> • peržiūrimos galutinės veiklos ir finansinės ataskaitos, ieškant neatitikimų tarp numatytų ir faktinių darbuotojų; • reikalaujama pateikti papildomų įrodymų (pvz., kvalifikacijos sertifikatus), kuriais būtų patvirtintas svarbius darbuotojus pakeičiančių asmenų tinkamumas; • pakeičiant svarbius pagrindinius darbuotojus būtina gauti išankstinį leidimą; • iš paramos gavėjų reikalaujama įvertinti trečiųjų šalių pagrindinius darbuotojus, dalyvaujančius įgyvendinant sutartį, palyginant juos su per konkursą pasiūlytais darbuotojais, ir paprašyti pateikti įrodymų, kuriais būtų patvirtintas svarbius darbuotojus pakeičiančių asmenų tinkamumas. VI peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė. • reikalaujama, kad paramos gavėjai duotų išankstinį leidimą trečiosioms šalims atlikti svarbius personalo pakeitimus. VI peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė.
Klaidingos darbo sąnaudos	Valdymo patikrinimai <ul style="list-style-type: none"> • nustatytos rašytinės procedūros ir išsamūs patikros lapai valdymo patikrinimams atlikti; 	<ul style="list-style-type: none"> • patikrinami iš paramos gavėjų gauti įrodymai, kad projekto veikla įvykdyta (dalyvių sąrašai, laiko apskaitos sistemos); • peržiūrimos iš paramos gavėjų gautos galutinės veiklos ir finansinės ataskaitos, ieškant neatitikimų tarp numatytos ir faktinės veiklos; • reikalaujama, kad paramos gavėjai patikrintų trečiųjų šalių pateiktus įrodymus dėl veiklos įvykdymo, t. y. dalyvių sąrašus, laiko apskaitos sistemų duomenis. VI, peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo

Rekomenduojamos riziką mažinančios kontrolės priemonės

	<p>prieš tvirtinimą;</p> <ul style="list-style-type: none"> visoms paraiškoms dėl išlaidų atlyginimo taikoma administracinė patikra, įskaitant reikalavimo ir patvirtinamųjų dokumentų patikrinimą; 	<p>taikyta tokia kontrolės priemonė.</p> <ul style="list-style-type: none"> reikalaujama, kad paramos gavėjai patikrintų galutinės veiklos ir finansines ataskaitas, siekdami nustatyti, ar nėra neatitikimų tarp numatytos ir faktinės veiklos. VI, peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė.
Neapmokėti viršvalandžiai nurodyti kaip faktinės išlaidos	<ul style="list-style-type: none"> patikros vietoje atliekamos projektui gerokai įsibėgėjus; saugomi atliktų darbų, gautų rezultatų, ir išvadų įgyvendinimo įrodymai; imtys sudaromos remiantis tinkamu rizikos vertinimu; nustatytos procedūros, kuriomis užtikrinama, kad tvirtinančioji institucija gaus visą reikalingą informaciją. <p>Audito seka</p> <ul style="list-style-type: none"> VI turi saugoti apskaitos įrašus, kuriuose pateikiama išsami informacija apie faktines paramos gavėjo išlaidas, patirtas vykdant kiekvieną bendrai finansuojamą veiksmą; 	<ul style="list-style-type: none"> tikrinamos galutinės finansinės ir veiklos ataskaitos ir patvirtinamieji dokumentai, siekiant nustatyti, ar nėra požymių, kad reikalaujama atlyginti už viršvalandžius (ar nenurodytas gerokai per didelis projekto darbuotojų darbo valandų skaičius, ar nebuvo taip, kad dirbo mažiau darbuotojų, nei buvo numatyta, bet buvo atlikti visi darbai); reikalaujama, kad paramos gavėjai tikrintų tiekėjų išrašomas sąskaitas, jas palygindami su patvirtinamaisiais dokumentais, kad nustatytų, ar nėra požymių, kad reikalaujama atlyginti už viršvalandžius (ar nenurodytas gerokai per didelis projekto darbuotojų darbo valandų skaičius, ar nedirbo mažiau darbuotojų, nei buvo numatyta). VI, peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė.
Reikalaujama atlyginti išlaidas pagal neteisingus valandos įkainius	<ul style="list-style-type: none"> veiksmo techninės specifikacijos ir finansinis planas, pažangos ir stebėsenos ataskaitos, dokumentai, susiję su paraiška, vertinimu, atranka, dotacijos patvirtinimu, konkursų ir sutarčių sudarymo procedūromis, taip pat bendrai finansuojamų produktų ir paslaugų tikrinimo ataskaitos turėtų būti saugomos atitinkamu vadovybės lygmeniu; VI turi patikrinti, ar paramos gavėjai turi atskirą apskaitos sistemą, ar atskirą apskaitos kodą visiems sandoriams; 	<ul style="list-style-type: none"> peržiūrimos galutinės finansinės ataskaitos, jas lyginant su įrodymais, kuriais patvirtinamos faktiškai patirtos darbo užmokesčio sąnaudos (pvz., sutartimis, algalapių duomenimis), ir laiku, sugaištu atliekant projekto darbus (pvz., laiko apskaitos sistemomis, dalyvių sąrašais); trečiųjų šalių darbo sąnaudos: VI reikalauja, kad paramos gavėjai peržiūrėtų sąskaitas už patirtas darbo sąnaudas, jas palygindami su įrodymais, kuriais patvirtinamos faktiškai patirtos darbo užmokesčio sąnaudos (pvz., sutartimis, algalapių duomenimis), ir laiku, sugaištu atliekant projekto darbus (pvz., laiko apskaitos sistemomis, dalyvių sąrašais). Visi įrodymai kruopščiai patikrinami vadovaujantis deramo skepticizmo principu. VI, remdamasi tam tikra paramos gavėjų imtimi, peržiūri šios kontrolės priemonės taikymą.
Darbo sąnaudos netinkamai paskirstytos projektams	<ul style="list-style-type: none"> turi būti nustatytos dokumentų, kurių reikia tinkamai audito sekai užtikrinti, saugojimo procedūros. 	<ul style="list-style-type: none"> peržiūrimi paramos gavėjų pateikti įrodymai (pvz., dalyvių sąrašai, laiko apskaitos sistemos, sąskaitų knygų duomenys), kuriais remiantis būtų galima nešališkai patikrinti darbuotojų sąnaudų paskirstymą projekto darbams.
Netikslūs darbuotojų atliktų darbų aprašai		<ul style="list-style-type: none"> peržiūrimi iš paramos gavėjų gauti įrodymai, siekiant nešališkai patikrinti, ar projekto veikla įvykdyta (dalyvių sąrašai, laiko apskaitos sistemos);

Rekomenduojamos riziką mažinančios kontrolės priemonės

	<p>Apskaitos, stebėsenos ir finansinių ataskaitų teikimo sistemos</p> <p>Kompiuterinė sistema, kurią naudojant galima teikti patikimą ir svarbią informaciją, veikia tinkamai.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • peržiūrimos galutinės veiklos ir finansinės ataskaitos, siekiant nustatyti, ar nėra neatitikimų tarp numatytos ir faktinės veiklos; • reikalaujama, kad paramos gavėjai patikrintų trečiųjų šalių pateiktus įrodymus, kuriais būtų nešališkai patvirtintas veiklos įvykdymas, t. y. dalyvių sąrašus, laiko apskaitos sistemų duomenis. VI, peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė. • reikalaujama, kad paramos gavėjai patikrintų galutinės veiklos ir finansines ataskaitas, siekdami nustatyti, ar nėra neatitikimų tarp numatytos ir faktinės veiklos. VI, peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė.
Reikalaujama atlyginti nesamų darbuotojų sąnaudas		<ul style="list-style-type: none"> • peržiūrimi paramos gavėjų pateikti įrodymai, kuriais remiantis būtų galima nešališkai patikrinti darbuotojų buvimą, pvz., sutartys, socialinio draudimo duomenys; • reikalaujama, kad paramos gavėjai patikrintų trečiųjų šalių pateiktus įrodymus, kuriais remiantis būtų galima nešališkai patvirtinti darbuotojų buvimą, pvz., sutartis, socialinio draudimo duomenis. VI, peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė.
Reikalaujama atlyginti darbuotojų sąnaudas, susijusias su darbais, kurie buvo atliekami ne įgyvendinimo laikotarpiu.		<ul style="list-style-type: none"> • tikrinami iš paramos gavėjų gauti įrodymai, kuriais remiantis būtų galima nešališkai patikrinti, ar išlaidų patirta projekto įgyvendinimo laikotarpiu, pvz., originalios sąskaitos faktūros, banko išrašai; • reikalaujama, kad paramos gavėjai patikrintų iš trečiųjų šalių gautus įrodymus, kuriais remiantis būtų galima nešališkai patikrinti, ar išlaidų buvo patirta projekto įgyvendinimo laikotarpiu, pvz., originalias sąskaitas faktūras, banko išrašus. VI, peržiūri, ar paramos gavėjų imčiai buvo taikyta tokia kontrolės priemonė.

Rekomenduojamos riziką mažinančios kontrolės priemonės

3. PATVIRTINIMAS IR MOKĖJIMAS		
Svarbiausios kontrolės priemonės		
<ul style="list-style-type: none"> • interesų konfliktų politika, numatant metinį interesų deklaravimą ir registravimą. • veiksmingi valdymo patikrinimai; • galėtų būti nustatytas informavimo apie įtariamą sukčiavimą mechanizmas; • reguliarūs tinkami mokymai etikos ir sąžiningumo temomis, įtraukiant klausimus, susijusius su atskiromis atsakomybės sritimis. 		
Specifinė sukčiavimo rizika	Kontrolės apibūdinimas	Rekomenduojamos riziką mažinančios kontrolės priemonės
neišsamus ir (arba) netinkamas valdymo patikrinimo procesas, nesuteikiantis reikiamų kovos su sukčiavimu garantijų	Vaidmenų paskirstymas VI ir TI <ul style="list-style-type: none"> • aiškus funkcijų apibrėžimas ir paskirstymas. 	<ul style="list-style-type: none"> • VI atlieka išsamią antrinę tam tikros valdymo patikrinimų imties peržiūrą, taip užtikrindama, kad šios patikros buvo atliktos laikantis atitinkamų rekomendacijų ir standartų.
neišsamus ir (arba) netinkamas patvirtinimo procesas, nesuteikiantis reikiamų kovos su sukčiavimu garantijų	Valdymo patikrinimai <ul style="list-style-type: none"> • nustatytos rašytinės procedūros ir išsamūs patikros lapai valdymo patikrinimams atlikti; • valdymo patikrinimai turi būti užbaigti prieš tvirtinimą; • visoms paraiškoms dėl išlaidų atlyginimo taikoma administracinė patikra, įskaitant reikalavimo ir patvirtinamųjų dokumentų patikrinimą; • patikros vietoje atliekamos projektui gerokai įsibėgėjus; • saugomi atliktų darbų, gautų rezultatų, ir išvadų įgyvendinimo įrodymai; 	<ul style="list-style-type: none"> • Išlaidas tvirtinantys darbuotojai yra tinkamos kvalifikacijos ir baigę tinkamus mokymus; rengiami naujausia informacija pagrįsti žinių atnaujinimo kursai, kuriais siekiama gerinti supratimą apie sukčiavimą. VI peržiūri šių mokymo programų tinkamumą; • AI peržiūri TI atliktą išlaidų patvirtinimą, taip užtikrindama, kad šis patvirtinimas buvo atliktas laikantis atitinkamų rekomendacijų ir standartų.
interesų konfliktai vadovaujančioje institucijoje, darantys nederamą poveikį mokėjimų patvirtinimui	<ul style="list-style-type: none"> • imtys sudaromos remiantis tinkamu rizikos vertinimu; • nustatytos procedūros, kuriomis užtikrinama, kad tvirtinančioji institucija gaus visą reikalingą informaciją. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mokėjimo procedūra apima keletą atskirų patvirtinimo etapų; kad būtų galima suteikti patvirtinimą, kiekviename iš šių etapų turi būti pateikta išlaidų pagrįstumo įrodymų (pvz., nepriklausomo audito išvados).
interesų konfliktai TI, darantys nederamą poveikį tvirtinimui	Tvirtinimas <ul style="list-style-type: none"> • TI turi elektronine forma saugoti reikiamus apskaitos įrašus; • Audito seka tvirtinančiojoje institucijoje turi suteikti galimybę sutikrinti Komisijai deklaruotas išlaidas su VI 	<ul style="list-style-type: none"> • tvirtinimo procedūra apima keletą atskirų patvirtinimo etapų, kurie turi būti užbaigti prieš patvirtinant išlaidų teisėtumą.

Rekomenduojamos riziką mažinančios kontrolės priemonės

3. PATVIRTINIMAS IR MOKĖJIMAS		
	<p>pateiktomis ataskaitomis;</p> <ul style="list-style-type: none">• TI nurodė, kokios informacijos jai reikia apie VI taikomas išlaidų patikrinimo procedūras, ir nustatė procedūras, skirtas užtikrinti, kad minėtą informaciją ji gautų laiku;• TI patikrina VI parengtas ataskaitas;• TI patikrina visus audito rezultatus;• VI užtikrina, kad būtų tinkamai atsižvelgta į minėtų patikrinimų rezultatus;• TI sutikrina ir aritmetiškai patikrina mokėjimo prašymus.	

Rekomenduojamos riziką mažinančios kontrolės priemonės

4. VADOVAUJANČIŲJŲ INSTITUCIJŲ VYKDOMAS TIESIOGINIS PIRKIMAS (tik jei taikytina)		
Svarbiausios kontrolės priemonės		
<ul style="list-style-type: none"> • sudaromas sutartis peržiūri antrinė struktūra, kuri nėra atrankos komisija (pvz., tai galėtų daryti VI vyresnieji darbuotojai); • reguliarius nepriklausomas auditas; • interesų konfliktų politika, numatant metinį interesų deklaravimą ir registravimą; • galėtų būti nustatytas informavimo apie įtariamą sukčiavimą mechanizmas; • reguliarius tinkami mokymai etikos ir sąžiningumo temomis, įtraukiant klausimus, susijusius su atskiromis atsakomybės sritimis ir pažeidimų padariniais. 		
Specifinė sukčiavimo rizika	Kontrolės apibūdinimas	Rekomenduojamos papildomos kontrolės priemonės
Nepagrįstas sutarties sudarymas tik su vienu tiekėju, siekiant išvengti konkurso ar atrinkti pageidaujama tiekėją	Audito seka <ul style="list-style-type: none"> • turi būti nustatytos dokumentų, kurių reikia tinkamai audito sekai užtikrinti, saugojimo procedūros. Apskaitos, stebėsenos ir finansinių ataskaitų teikimo sistemos <ul style="list-style-type: none"> • Kompiuterinė sistema, kurią naudojant galima teikti patikimą ir svarbią informaciją, veikia tinkamai. 	<ul style="list-style-type: none"> • sudarant visas sutartis tik su vienu tiekėju, išankstinį pritarimą duoda antrinė struktūra, kuri nėra pirkimų skyrius (pvz., tai galėtų daryti VI vyresnieji darbuotojai).
Konkursas nerengiamas esant pageidaujamiems tiekėjams		<ul style="list-style-type: none"> • prieš apmokant sąskaitas, atliekama nešališka didelės vertės sutarčių patikra, siekiant įsitikinti, jog buvo surengtas konkursas.
Esamų sutarčių pratęsimas, siekiant išvengti naujo konkurso		<ul style="list-style-type: none"> • visais atvejais prieš pratęsiant sutartis išankstinį pritarimą duoda antrinė struktūra, kuri nėra pirkimų skyrius (pvz., tai galėtų daryti VI vyresnieji darbuotojai).
Sutarties specifikacijos parengtos taip, kad jos būtų palankios kai kuriems konkurso dalyviams		<ul style="list-style-type: none"> • visus skelbimus apie pirkimą patikrina kita antrinė struktūra nei pirkimų skyrius, pvz., tai galėtų daryti VI vyresnieji darbuotojai, kurie visi patvirtina, kad konkurso specifikacijos nėra pernelyg ribojančios.
Pasiūlymų duomenų nutekėjimas		<ul style="list-style-type: none"> • antrinė komisija atlieka konkursą laimėjusių pasiūlymų imties peržiūrą, kad nustatytų, ar nėra požymių, kad informacija apie pasiūlymus buvo žinoma iš anksto; • užtikrinamas didelis skaidrumas sudarant sutartis, pvz., skelbiama visa viešo pobūdžio informacija apie sutartis.
Nuslėptas interesų konfliktas		<ul style="list-style-type: none"> • Interesų konfliktų politika, numatant metinį deklaravimą ir registravimą.
Kyšiai ir dėkingumo mokesčiai		<ul style="list-style-type: none"> • pateikimo terminų laikymosi užtikrinimas; • peržiūrima konkursą laimėjusių pasiūlymų imtis, siekiant nustatyti, ar nėra požymių, kad konkursą laimėjęs pasiūlymas buvo labai panašus į antrą pagal mažiausią kainą pasiūlymą, ar nelaimėjo vėliausiai pateikti pasiūlymai, ir (arba) ar nėra įrodymų, kad

Rekomenduojamos riziką mažinančios kontrolės priemonės**4. VADOVAUJANČIŲJŲ INSTITUCIJŲ VYKDOMAS TIESIOGINIS PIRKIMAS (tik jei taikytina)**

		konkursą laimėjęs dalyvis privačiai bendravo su sutartis sudarančiais darbuotojais.
--	--	---